

Weg met de kenmerkende

Is het logisch dat leerlingen moeilijke zinnen uit hun hoofd leren voor het examen? Ben Vriesema deelt een jarenlange ergernis en doet een oproep aan examenmakers.

Ben Vriesema is redacteur van Kleio.

Al jaren geef ik met veel plezier zowel op de havo als het vwo les aan examenklassen; aan ervaring geen gebrek. Toch duizelt het me van tijd tot tijd. Dat heeft niets te maken met mijn klassenmanagement of met het feit dat het gros van de doelgroep meer geïnteresseerd lijkt in het hier en nu, dan in het verleden ergens ver weg. Het ligt ook niet aan het aanzetten tot oefening van het ‘historisch redeneren’ en het uitleggen van de ‘historische contexten’, want is dat immers niet wat ons geliefde vak tot een interessant schoolvak maakt? Nee, het is de overweldigende allesomvattendheid van ons vak die me zo nu en dan doet wankelen.

Ondanks de vele dienstjaren, voel ik de onverminderde passie om leerlingen te raken met verhalen over de rijke geschiedenis van onze wereld. Dat ik daarbij aandacht besteed aan de historische vaardigheden (het historisch redeneren) die voor ons vak zijn opgesteld, lijkt niet meer dan logisch. In de praktijk blijken die vaardigheden boeiend, maar ook nogal tijdrovend. Ga er maar aan staan: binnen het vak geschiedenis dienen drie of vier historische contexten behandeld te worden. Daarnaast maakt het vwo kennis met de oriëntatiekennis vanaf de prehistorie en start de havo bij tijdvak 5. Gaandeweg dienen de leerlingen het genoemde historisch redeneren te ontwikkelen, waarbij termen als discontinuïteit en continuïteit, oorzaak en

gevolg, feit en mening, standplaatsgebondenheid et cetera tot de orde van de dag behoren. Dat is bij elkaar al een behoorlijk pakket, maar – en ik hoor het u al denken – dan zijn we er nog niet.

Want naast het historisch redeneren, de verschillende historische contexten ingebed in de oriëntatiekennis van de tien tijdvakken hebben we te maken met de kenmerkende aspecten (hierna: KA's) die het chronologisch referentiekader vormen.

We hebben het hier over 32 KA's voor havo en 49 voor vwo. Van leerlingen wordt verwacht dat ze deze KA's grondig bestuderen, zelfs mémoreren, zodat ze vervolgens gebruikt kunnen worden bij overhoringen en het eindexamen.

Ik heb om verschillende redenen mijn bedenkingen bij deze KA's en de manier waarop ze ingezet worden binnen ons onderwijs. Zo zijn de zinnen geschreven en bedoeld voor *docenten*, met als doel dat er geen hele leerparagraaf aan gewijd hoeft te worden om de kennisoverdrager op de hoogte te stellen van wat er bedoeld wordt. Het is nooit de bedoeling geweest van de commissie-De Rooy om de KA's voor leerlingen in te zetten. Sterker nog: een van de samenstellers van die KA-zinnen stelt dat die zinnen absoluut niet gemaakt zijn met als doel dat leerlingen ze uit het hoofd leren. Toch zijn diezelfde leerlingen vaak uren bezig met het ontcijferen, onthouden en opdreunen van de KA's. Om hen te redden, maken veel docenten er een



aspecten!

studie van om de zinnen via de meest indrukwekkende didactische werkvormen begrijpelijk te maken, waarna ze in het hoofd gestampt kunnen worden. En dat terwijl dat dus in beginsel de bedoeling niet was. Verloren tijd, als je het mij vraagt.

En dan bestaan er ook nog eens verschillende versies van de KA's. Enerzijds hebben we de officiële versie met vreselijk ingewikkelde zinnen, zoals: '...de vraag of de wereldlijke dan wel de geestelijke macht het primaat behoorde te hebben.' Ik weet niet hoe het met u zit, maar er zijn lesweken waarin ik de woorden 'wie het primaat behoorde te hebben' niet uitspreek. Anderzijds is er inmiddels een niet-officiële versie van de KA's opgeworpen, met als doel het allemaal iets begrijpelijker te maken. Deze versie is echter dusdanig vereenvoudigd dat ik me afvraag of het inkapselen van de woordkeuze geen afbreuk doet aan de boodschap. Zo lijkt het woord 'investituurstrijd' mij wat te kort door de bocht om aan te geven wie nu daadwerkelijk het primaat behoorde te hebben. Maar als dat antwoord door een leerling gegeven wordt, moet ik het dan fout rekenen?

Het is mij niet duidelijk binnen welke kaders ik me mag bewegen als het gaat om het benoemen van de KA's. Kunnen we af met de term 'Koude Oorlog' als het gaat om de periode na de Tweede Wereldoorlog of dekt dat toch niet volledig de lading? Vraagt een omschrijving van die periode niet om iets meer 'aankleding' met het gegeven dat er een wapenwedloop bestond die voor zoveel angst zorgde dat er een atoomoorlog dreigde? Wat rekenen we goed en wat niet? Duidelijkere kaders voorkomen een hoop discussie met een tweede corrector. En het mag toch niet zo zijn dat de tweede corrector het niveau van het onderwijs bepaalt...

Eigenlijk lijkt de oplossing mij betrekkelijk eenvoudig: eindexamenleerlingen nemen de officiële versie van de KA's mee naar de examenzaal, waarbij de school een goedgekeurde, geplastificeerde versie verzorgt wanneer de kandidaten het centraal examen komen afleggen. Dat neemt uiteraard niet weg dat er voorafgaand aan het examen tijd besteed moet worden aan het 'ontcijferen' van de zinnen. Een andere oplossing, en deze is wellicht nog praktischer: de KA's worden vooraan in het bronnenboekje behorend bij het eindexamen afgedrukt. Leerlingen kunnen deze dus gebruiken – of liever gezegd: toepassen (denk aan de taxonomie van Bloom) – tijdens het examen.

Op deze manier hoeft er geen discussie over de correctie van de KA's meer te bestaan en – hier zit misschien de grootste winst – kunnen leerlingen



Werkbare versie?

Opgemerkt dient te worden dat Curriculum.nu een andere versie van de kenmerkende aspecten heeft voorgesteld die – volgens een directbetrokkene – 'veel werkbaarder lijkt' te zijn. Die versie is echter nog niet aangenomen.

hun tijd steken in het ontwikkelen van het historisch redeneren, de historische contexten en de oriëntatiekennis. En wanneer je als leerling zo onverstandig bent de KA's van tevoren niet te bestuderen, dan heb je helemaal niets aan die extra pagina's in het bronnenboekje of die geplastificeerde lijst op je tafel.

Daarom wil ik bij deze, met lichte tijdsdruk, een verzoek doen aan het adres van diegenen die erover gaan: verlos ons uit ons lijden en verschaf ons duidelijkheid! Gaan we linksaf met 'de Koude Oorlog' of rechtsaf met 'de verdeling van de wereld in twee ideologische blokken in de greep van een wapenwedloop en de daaruit voortvloeiende dreiging van een atoomoorlog'? Mij lijkt recht door de beste weg. Laten we onze leerlingen voorbereiden op de maatschappij door ze te leren redeneren in historische context, in plaats van dat ze ingewikkelde zinnen in het hoofd stampen. Het zou toch mooi zijn als we deze manier van omgaan met de KA's binnenkort ook tot het door ons zo veelbesproken verleden kunnen rekenen. ■

De auteur dankt Hanneke Tuithof, Arie Wilschut, Bart den Uyl, Lisa Oskamp, Daan van Leeuwen, Hans, Jochem en Eline Deen voor hun nuttige commentaar op dit artikel. Hun opmerkingen zijn erin verwerkt.